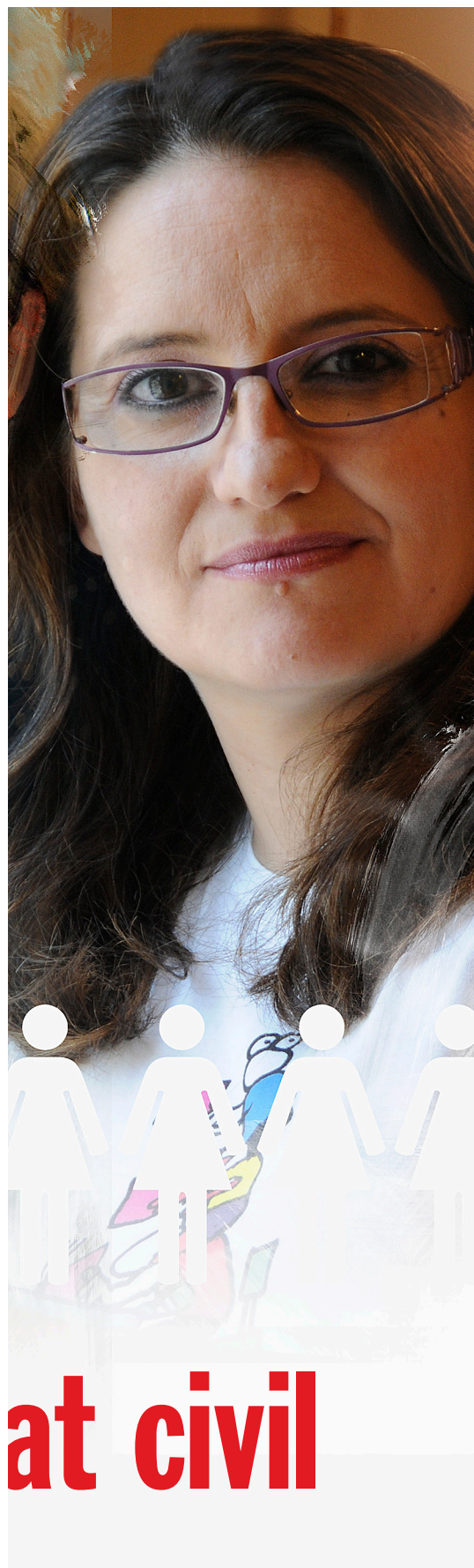

Les **polítiques** de la **societat**

ANTONI PAVA

Més enllà de la política dels partits, la societat civil es mobilitza per demanar canvis profunds en les estructures nacionals, econòmiques i socials. Al Principat, els principals moviments populars estan liderats per dones.

EL TEMPS ha demanat a cinc protagonistes d'aquest fenomen les raons que l'han propiciat. Són Muriel Casals, presidenta d'Òmnium Cultural; Ada Colau, portaveu de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH); Carme Forcadell, presidenta de l'Assemblea Nacional de Catalunya (ANC); Mònica Oltra, diputada per Compromís a les Corts Valencianes, i Fina Santiago, diputada de Més al Parlament de les Balears.

La presència de dones al capdavant dels principals moviments socials del Principat contrasta amb una classe política sense lideratges femenins, amb l'única excepció d'Iniciativa per Catalunya Verds, on Dolors Camats ocupa un dels dos caps de la Coordinadora Nacional bicèfala –l'altre és Joan Herrera. El PP de Catalunya està encapçalat per Alicia Sánchez Camacho però aquest partit no deixa de ser una delegació catalana de la matriu espanyola que dirigeix Mariano Rajoy.

Carme Forcadell diu a EL TEMPS que pot ser “una coincidència que en tres entitats sense ànim de lucre i de voluntariat, com són Òmnium, la PAH i l'ANC hi hagi tres dones” però no ho és en absolut que totes tres organitzacions tinguin molta participació femenina: “Les dones sempre han estat preocupades pel tema social i sempre han estat al capdavant d'entitats així”.

Muriel Casals coincideix amb Forcadell. “Les dones fem el que hem fet sempre, que és una tasca de servei, de col·laboració. Quan dic això, els meus companys d'Òmnium em diuen que sembla que jo estigui d'acord que sigui així. No és això. De vegades dic que fem com de comares i els homes, de metges, però jo ja sé que, en un país

normal –el que voldríem nosaltres–, hi haurà homes comares i dones metges –de fet ja n'hi ha. Però de manera natural en aquestes associacions on el treball és treball voluntari no és tan estrany que siguin dones”.

Casals també opina que “hi ha una dosi de casualitat en el que passa ara, perquè estem en una societat bastant normalitzada i és normal que les dones arribin a les presidències d'aquestes associacions”. Però critica que “potser el que no és tan normal és que les dones arribin a les presidències dels governs”.

Forcadell posa en relleu que les dones no arribin amb tanta facilitat als poders econòmics i polítics i atribueix l'auge dels moviments socials al descrèdit de la política: “Al capdavant de la política i dels bancs –que són, en definitiva, qui tenen el poder tal com l'entendem– continua havent-hi homes. Però sí que és cert que en aquests moments que hi ha cert descrèdit de la classe política com a tal, les associacions que fem una feina social tenim un cert auge”.

Isabel Segura, especialitzada en història de les dones, explica que “històricament, les dones s'han incorporat més fàcilment a moviments sense estructures rígides com les que tenen els partits polítics. Les dones són més partidàries

A dalt, Carme Forcadell, presidenta de l'Assemblea Nacional de Catalunya –a l'esquerra– i Muriel Casals, presidenta d'Òmnium. A sota, a la dreta, Ada Colau, portaveu de la PAH.

d'estructures flexibles i capaces de crear xarxes. Quan apareix un problema concret, o una oportunitat, són molt flexibles i capaces d'establir moviments com l'ANC o la PAH sense estructures i superestructures. En canvi, la seva participació en sindicats és baixa i ja no diguem en estructures d'estat”.

Carme Forcadell hi està plenament d'acord: “Les estructures dels partits

són molt rígides, poc permeables i sempre busquen l'adhesió als postulats del partit. En canvi, a organitzacions com l'ANC, la PAH o Òmnium –però també d'altres on ha estat, com Plataforma per la Llengua o Plataforma pel Dret a Decidir– no es busca tant l'adhesió sinó compartir objectius. Tu pots compartir aquest horitzó comú i alhora fer una crítica constructiva i arribar a canviar

el funcionament de l'organització. Per contra, canviar el funcionament d'un partit és molt difícil”.

També els lideratges són diferents en partits polítics i moviments socials, segons Forcadell: “Ocupar un càrrec del partit, a cert nivell, demana una certa professionalització, cosa que a les associacions no passa. En el cas de l'Assemblea, i crec que a les altres associacions també, la majoria de gent que hi ha al capdavant és absolutament voluntària i no professional”.

Poder o autoritat. Ada Colau és portaveu de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH). Treu importància al fet concret del lideratge i opina que aquest fet també és una aportació dels moviments socials per superar models en crisi: “Les dones som cada cop més visibles en aquest àmbit, no n'hi ha dubte, però el tema dels lideratges seria matisable. Sovint es confon que algú sigui portaveu o cara visible amb el fet que sigui líder o cap d'un moviment. Crec que estem en una crisi de règim, una crisi d'aquesta vella forma de fer política tan masculina, tan jeràrquica, tan poc democràtica en el fons. I dins d'aquesta crisi de règim –perquè la crisi econòmica està vinculada a una profunda crisi política– està donant-se, afortunadament, una regeneració democràtica des de baix, des de l'organització de la societat civil”.

Colau exposa les diferències bàsiques de les estructures verticals dels partits i les horitzontals, pròpies dels moviments socials: “Els partits polítics són estructures orientades a la conquesta del poder. Per tant, qui vol participar-hi, ho fa amb una determinada ambició. Als moviments socials volem la transformació social o la conquesta de drets però no assolir el poder en termes de conquesta, amb la qual cosa la dinàmica que genera ja és diferent. Per això diem que l'organització social és més cooperativa i l'altra més competitiva”.

Colau explica que els moviments socials no parlen de poder, com els partits, sinó d'autoritat: “Una estructura de poder vertical és tradicionalment masculina i, en estructures horitzontals, la dona hi troba sempre una entrada més fàcil. L'estructura de poder, la dels partits, es basa en la imposició jeràrquica mentre que en estructures més

horizontals no parlem de poder sinó d'autoritat i l'autoritat es guanya amb la validesa de cadascú. Aquella persona que és vàlida per fer alguna cosa i és útil, el col·lectiu ho valora i la potencia. Això, en les plataformes ho valoren molt. A la PAH hi ha moltes dones que assumeixen responsabilitats de tota mena, d'interlocució amb l'administració, de contacte amb la premsa i, fins i tot, d'acció directa i desobediència civil –que també han estat habitualment protagonitzades per homes. Hi ha molts petits lideratges perquè a la PAH no es funciona sobre la idea típica de poder o jerarquia sinó que l'autoritat te la dona la feina que fas d'acord amb la relació amb els altres i sempre supeditada al bé comú. En funció del teu treball pel bé comú serà el que el col·lectiu valorarà per reconèixer-te com a bona portaveu o bona organitzadora d'una acció”.

Això permet que les dones tinguin més visibilitat als moviments socials que als partits polítics, segons Colau: “Quan tu tens noves formes de fer política més democràtica –des de baix, més horitzontal, més democràtica–, això permet que gent que no és visible ho sigui molt més. És el cas de les dones, que sempre hi han estat –no és que hi hagin començat a mobilitzar-se ara– però ara són més visibles. A la PAH també veiem que hi ha molta més presència activa de gent immigrada, molta més que en altres col·lectius. També és per això. Quan tu crees una organització oberta, horitzontal i dones eines d'empoderament als seus membres perquè tothom pugui ser protagonista d'aquella lluita, perquè tothom trobi el seu paper i el seu espai, col·lectius que habitualment són més vulnerables o pateixen més l'exclusió troben un espai per ser protagonistes, en aquest cas, del canvi social. El fet que a la PAH la portaveu més coneguda sigui dona no és casualitat sinó que les dones tenen una presència activa i protagonista i amb responsabilitat molt per sobre de la mitjana d'altres organitzacions”.

Quotes o no. Fina Santiago (Palma, 1961) és diputada per la coalició Més al Parlament de les Balears i ho veu diferent de com ho fa Colau. Des de ben jove Santiago va participar en

A dalt, Mònica Oltra (Compromís) en una imatge d'arxiu d'una acció organitzada per Salvem el Cabanyal. A sota, Fina Santiago, ex-consellera d'Afers Socials de les Balears i diputada de Més.

moviments socials com les plataformes ecologistes per salvar espais naturals –com Sa Dragonera, Es Trenc, Sa Canova, etc.–, per defensar les reivindicacions feministes –com feia a través de l'Assemblea de Dones– i especialment en el moviment anti-OTAN que donà origen a Esquerra Unida, el 1986, organització a la qual s'incorporà. En el segon pacte progressista de les Balears

(2007-2011) fou consellera d'Afers Socials. Santiago opina que les dones han avançat en tots els camps: “Que hi hagi dones al capdavant de diversos moviments socials no és una moda ni res que tingui marxa enrere possible. És una mostra de la progressiva presència femenina en llocs de responsabilitat. És un procés sense aturador. Ho veiem contínuament i a tots els àmbits.

Aquí, a Balears, tenim una dona al cap de CCOO i una altra al capdavant del PSOE, i tothom ho veu com una cosa absolutament normal. L'elecció al Parlament es regeix per la llei anomenada cremallera que obliga que el 50% dels llocs de les candidatures –per ordre alternatiu: home seguit de dona o al revés– siguin dones, i tot i algunes crítiques inicials del PP, ara ningú no la posa en dubte...”

Recorda que “alguns moviments socials han tingut a les Illes una forta presència de dones al capdavant: per exemple durant molts anys Rosa Bueno va dirigir el moviment veïnal de Palma i actualment la portaveu del GOB és Margalida Ramis”. I conclou que “el fet que alguns moviments socials nous tinguin al davant seu dones no vol dir que estiguem davant d'un fenomen nou ni, encara manco, d'una moda en el sentit de ser quelcom pasatger: simplement és la constatació de la normalització que avança, exemple de com les dones anem ocupant llocs més rellevants en tots els àmbits de la vida social i política”.

Mònica Oltra, diputada per Compromís a les Corts Valencianes, opina diferent i contraposa, com Ada Colau, presència de les dones i visibilitat –o, directament, poder de les dones. “El gran treball del feminisme en els últims anys s'ha ocupat més de la presència de les dones a la vida pública que de la influència en el poder de les dones. Els moviments socials, en canvi, són horitzontals i són espais on les dones tenen molta més facilitat d'accedir i d'influir. El poder no s'exerceix de manera vertical sinó horitzontal, que és el que permet que siguin més inclusius en el seu exercici –això no vol dir que siguin perfectes, però afavoreixen més la participació no sols de les dones sinó de tots els cercles socials normalment exclosos del poder”.

Oltra, que coneix la política des de dins, opina que les estructures de poder dins dels partits, fins i tot el seu, continuen sent molt rígides: “La política està dominada pels homes. El poder és un espai masculí i masculinitzat. Les poques dones que accedeixen a aquest espai de poder són dones masculinitzades. Entenc que és un espai tancat a les dones perquè els cercles informals

Ada Colau i Mònica Oltra critiquen els cants de sirena dels partits polítics a les líders socials

on es prenen les decisions del poder polític són exclusius i excloents de l'home”. Afirmar que Compromís és menys vertical però no ho és prou: “Els partits que connecten més amb els moviments emergents són els que tenen una aparença de més transversalitat –que no té perquè ser així. A Compromís tenim una aparença de transversalitat que no sempre es correspon amb la realitat: tot i que és cert que som molt més horitzontals que els partits tradicionals, encara ens falta molt camí per recórrer”.

La seva imatge, però, és la d'una líder política, però molt connectada amb els moviments socials –potser per les estratègies reivindicatives que fa servir, amb les samarretes com a icona recurrent: “El meu lideratge passa més pel lideratge social que pel lideratge en el partit. La meua projecció és molt més pública que no dins de les estructures de poder del partit”.

Carme Forcadell, que va fer política municipal dins d'ERC també constata aquestes diferències substancials entre un partit i un moviment social. “Vaig ser regidora d'ERC a Sabadell de 2003 a 2007 i realment va ser una època molt complicada per a mi, dins del partit, no pas com a ciutadana i regidora perquè vaig estar molt contenta i orgullosa d'estar al servei de la meua ciutat. Però dins del partit vaig tenir dificultats; també és cert que era una època difícil per a ERC [entre el primer i el segon tripartit]. Havia arribat a ERC provinent del món associatiu –ja havia estat a Plataforma per la Llengua i Òmnium i, després de quatre anys me n'hi vaig tornar: una altra vegada Òmnium, Plataforma pel dret a decidir i Plataforma per la Llengua”.

De líder social a líder polític. Ada Colau ha rebut ofertes de partits polítics per anar a les llistes electorals però

sempre els ha rebutjat. “Sempre he dit –explica– que, si a mi m'han fet propostes els partits polítics, era perquè sóc la cara visible d'un moviment de milers de persones. Seria molt arrogant i molt estúpid per part meua pensar que el valor del moviment que jo represento el puc patrimonialitzar. No seria una bona portaveu. A part d'això no crec en els lideratges individuals. Entenc que és un gest positiu que hi hagi partits polítics que s'adonin que els lideratges polítics i socials venen cada cop més de moviments populars i no de la política. Però també crec que estem demostrant –per exemple, amb el nostre cas– que, en el tema de l'habitatge, la ciutadania hem aconseguit més coses des de fora dels parlaments que des de dins. I ha posat molt en evidència unes institucions que estan absolutament atrapades per dinàmiques, per inèrcies de dependència del poder econòmic”.

Des de la banda de la política, Oltra coincideix amb Ada Colau: “No m'agrada que la política partidista intente dominar, hegemonitzar, els moviments socials. Em sembla un error polític i una manca de respecte als moviments socials. Si un partit intenta hegemonitzar un moviment social, el que fa, a la llarga, és acabar aquests moviments. Ho fa per guanyar adeptes. És pura política de partits. Però mata el moviment social perquè la gent fuig quan veu moviments partidistes –que sempre van acompanyats d'intents per guanyar quotes de poder”.

Totes les líders dels moviments socials catalans coincideixen a atribuir, a les estructures organitzatives de les seves associacions l'arribada de dones als llocs més visibles. Alhora, aquests moviments socials, des de l'Assemblea Nacional fins a la PAH, passant per Òmnium, poden presumir d'haver sabut filtrar entre la ciutadania els seus missatges i haver pressionat els partits polítics en la direcció que els han marcat, tant en el terreny nacional com en el social. I és que, com recorda la historiadora Isabel Segura citant Fina Birulés i Hanna Arendt, la “política és estar entre, actuar entre”. I potser aquesta “és la veritable política”.

Àlex Milian

amb informacions de Miquel Payeras